

PAKT PÓLNOCNOATLANTYCKI W KONTEKŚCIE POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

Autor: Karolina Górka

Droga państwa polskiego w kierunku zachodnioeuropejskich struktur bezpieczeństwa, integracji społeczno-gospodarczej oraz powrotu do rodziny wolnych narodów, wiązała się z wieloletnim pasmem krytyki, stereotypów oraz wrogości ze strony potencjalnych partnerów. Schyłek okresu pozimnowojennego wiązał się m.in. z zerwaniem wieloletnich więzów zależności, pomiędzy państwami bloku wschodniego a ZSRR. Rozpad flanki wschodniej umożliwił Polsce samodzielne kształtowanie instrumentu polityki zagranicznej i tym samym stworzył możliwość zbliżenia się do struktur integracji zachodnioeuropejskiej¹.

W latach 90. XX wieku sukcesywna transformacja systemowa Polski, uwarunkowana była w zmianach dokonanych w sferze społeczno-politycznej. Kluczowe decyzje i działania podejmowane wówczas przez pierwsze rządy postkomunistyczne wiązały się z ukierunkowaniem polityki obronnej państwa w kierunku zachodnich struktur bezpieczeństwa. „Możemy stworzyć nowoczesne, sprawiedliwe i suwerenne państwo. (...) Mamy szansę stworzenia Prawej Polski (...). Możemy zbudować Rzeczpospolitą, która znajdzie się wśród wolnych i zamożnych państw świata, będzie bezpieczna dzięki członkostwu w NATO, znajdzie godne miejsce w jednoczącej się Europie”².

Bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne należy do najważniejszych atrybutów władzy. Państwo od początku istnienia pojęcia państwowości pełniło rolę wykonawczą, której nadrzędnym celem było zapewnienie obywatelom poczucia bezpieczeństwa i tym samym możliwości do samorozwoju. Problem badawczy związany z pojęciem bezpieczeństwa narodowego jest uwarunkowany w pozycji polityczno-militarnej

¹ R. Kupiecki, *NATO w Polskiej Perspektywie 1989-2019*, Warszawa 2019, str. 11-21.

² I. Słodkowska, M. Dołbakowska, *Partie i ich programy. Wybory 1997*, Warszawa 2004, str. 102-115.

państwa. Nic dziwnego więc, że stworzenie nowoczesnego systemu polityki obronnej, stało się dla Polski najistotniejszym wyzwaniem po roku 1989³.

Kształtowanie wielowymiarowej strategii możemy podzielić na dwie fazy. Pierwsza faza obejmuje okres lat 90., kiedy to państwo polskie po odzyskaniu pełni praw jako niezależny byt na arenie międzynarodowej, podejmowało pierwsze próby konstruowania samodzielnej kultury strategicznej. Wyzwaniem dla Polski stanowiło wówczas stworzenie instytucji odpowiedzialnych za strategię, planowanie oraz kierowanie. Pierwszą samodzielną strategię na miarę europejskich wzorców sformułowano dopiero w 1992 roku⁴.

W założeniach programu *Polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej* oscylowały wokół trzech elementów - wojska, pozamilitarnych ogniw obronnych i systemu, który obejmował kwestie związane z kierowaniem obronnością⁵.

Strategia z 1992 roku znacząco różniła się od doktryny przyjętej w roku 1990. Dokładnie określała ona struktury systemu obronnego, który w sytuacji zagrożenia zobowiązywał siły zbrojne do natychmiastowej reakcji. Fala przemian, która ogarnęła świat na przełomie wieków doprowadziła do znaczącej zmiany w systemie bezpieczeństwa narodowego, gdzie po raz pierwszy w historii wydzielono jako osobną jednostkę system kierowania⁶.

Ważną częścią systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, stanowił przyjęty w roku 1996, *Polityczno-strategiczny plan obrony Rzeczypospolitej Polskiej*. W świetle dokumentu, wyróżniono trzy formy potencjalnych zagrożeń, do których zaliczano m.in.: kryzys polityczno-militarny, agresję lokalną oraz wojnę. Strategia obronna z 1992 roku w razie konieczności interwencji mogła liczyć na ewentualną formę pomocy ze strony NATO, OBWE lub ONZ. Dokument formalnie obowiązywał do momentu przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego a dokładnie do marca 1999 roku⁷.

³ K. Rajchel, *Bezpieczeństwo polityczne i militarne Polski po 1989 roku*, Rzeszów 2008, str. 9.

⁴ S. Koziej, *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2009*, [skrypt internetowy], www.koziel.pl, Warszawa 2009, str. 1.

⁵ Ibidem str. 1-3.

⁶ M. Konias, *W poszukiwaniu Gwarancji Bezpieczeństwa. Polska po 1989 roku*, [w:] *Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego*, nr. 2, Wrocław 2011, str. 66.

⁷ Ibidem str. 66-67.

Druga faza uwarunkowana była w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku, gdzie Polska kształtowała już swoją pozycję w międzynarodowym systemie bezpieczeństwa. Wówczas wdrożono procedury związane z transformacją systemu obronności z perspektywy norm, które obowiązywały państwa członkowskie. Warto podkreślić, że Polska po wstąpieniu w struktury NATO, zaczęła wykorzystywać członkostwo jako swoisty instrument realizacji własnych celów polityczno-narodowych ⁸.

W świetle prawa międzynarodowego, gwarancją bezpieczeństwa Polski stanowił sam traktat północnoatlantycki a dokładnie artykuł 5 Sojuszu, który głosił, że w razie zagrożenia związanego z napaścią zbrojną na jedno z państw sojusznicznych zobowiązuje państwa członkowskie do solidarności i udzielenia natychmiastowej pomocy ⁹.

Według litery prawa polskiego Siły Zbrojne RP realizują swoje konstytucyjne powinności w ramach ratyfikowanej 17 grudnia 1998 r. *ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa* ¹⁰. Warto w tym miejscu nadmienić, iż Polska swoją pierwszą działalność w sferze międzynarodowych operacji wojskowych, realizowała podczas działań prowadzonych przez siły pokojowe ONZ na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych. Doświadczenie zdobyte podczas realizowania operacji wojskowych przyczynił się w znaczny sposób do przyswojenia przez dowództwo Sił Zbrojnych RP procedur sztabowych oraz pozyskania umiejętności językowych, które w późniejszym czasie okazały się niezwykle pomocne w procesie osiągnięcia członkostwa w NATO ¹¹.

W świetle wyzwań współczesnego systemu bezpieczeństwa, udział Sił Zbrojnych RP w operacjach pod sztandarami Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego umożliwiło polskiej armii wykształcić umiejętności w zakresie reagowania kryzysowego i prowadzenia operacji wojskowych w warunkach odmiennych realiów operacyjnych, kulturowych i technologicznych ¹².

⁸ S. Koziej, *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2009*, [skrypt internetowy], www.koziel.pl, Warszawa 2009, str. 1.

⁹ Traktat Północnoatlantycki, Dz.U. 00.87.970.

¹⁰ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. *o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa*. Dz.U. 1998 nr 162 poz. 1117.

¹¹ B. Ocieczek, *Współczesne operacje pokojowe ONZ*, Poznań 1999, str. 34.

¹² *Ibidem*, str. 240-243.

Korzystając z informacji pozyskanych z Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Polskie Kontyngenty Wojskowe zaangażowane były w misje m.in. na terytoriach Iraku, Afganistanu, Rumunii, Kosowa, Łotwy oraz Bośni i Hercegowiny¹³.

Udział komponentu Sił Zbrojnych RP w działaniach wojenno-stabilizacyjnych na terytorium Iraku realizuje swoją działalność mandatową w ramach Sił Globalnej Koalicji przeciw samozwańczemu Państwu Islamskiemu. Inwazja pod kryptonimem *Iracka Wolność* rozpoczęła się dokładnie 20 marca 2003 roku. W operacji wzięło udział ponad 250 tysięcy żołnierzy złożonych łącznie z czterech dywizji. Genezy interwencji należy szukać w fałszywych informacjach dostarczonych przez amerykańsko-brytyjski wywiad o współpracy Iraku z sunnicką organizacją terrorystyczną (Al - Kaida). Rząd RP zaangażował blisko 200 żołnierzy na podstawie rozporządzenia wydanego 17 marca 2003 roku, przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Udział Polskich Kontyngentów Wojskowych był ściśle związany z akceptacją rezolucji Stanów Zjednoczonych o rozpoczęciu zbrojnej inwazji na Irak, który nie stosował się do rezolucji wydanych przez Radę Bezpieczeństwa ONZ¹⁴.

W roku 2004 powołano *Misję Szkoleniową NATO* (NATO Training Mission-Iraq, NTM-I), która miała na celu udzielić wsparcia szkoleniowego irackim służbom bezpieczeństwa. Na mocy rezolucji z dnia 8 czerwca 2004 roku Rada Bezpieczeństwa wezwała międzynarodową społeczność o wsparcie władzy Republiki Iraku w ustabilizowaniu sytuacji w kraju. Powołanie *Training Mission-Iraq* poprzedziło utworzenie *Misji Szkoleniowo-Wdrożeniowej NATO*, której głównym celem było skonkretyzowanie potrzeb, planów oraz warunków do rozpoczęcia procesu kształcenia. Pierwsze działania NATO w tym zakresie objęły administrację rządową, głównie personel Ministerstwa Obrony oraz Spraw Wewnętrznych Republiki Iraku. *Misja Szkoleniowa NATO* służyła do stworzenia sieci kontaktów z tymczasowym rządem i Siłami Wielonarodowymi. Dzięki nawiązanej współpracy powstał wówczas system bezpieczeństwa, który miał stworzyć nowe mechanizmy organizacyjne w szeregach sił bezpieczeństwa Iraku. Na terenach objętych kontrolą polityczną proklamowano

¹³ Wojsko Polskie, *Misje*, <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/misje/> (20.04.2020).

¹⁴ Ł. Jureńczyk, *Użycie Polskiego Kontyngentu Wojskowego w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w południowo-zachodniej Azji w pierwszej dekadzie XXI wieku: od zaangażowania do wycofania*, [w:] *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* nr 5, Wrocław 2010/2011, str. 236-237.

Centrum Szkolenia, Kształcenia i Rozwoju Doktryny pod zwierzchnictwem Rady Północnoatlantyckiej, której celem była profesjonalizacja aparatu zarządzania na wzór prozachodniego modelu organizacyjnego ¹⁵.

W latach 2005-2011 działalność państwa polskiego opierała się na szkoleniu oraz doradztwie Irackim i Jordańskim Siłom Specjalnym w wzmocnieniu bezpieczeństwa i stabilizacji zagrożonego regionu. Służba jednostki polskiej w dużej mierze polegała na realizowaniu materiałów szkoleniowych w Irackiej Akademii Wojskowej, gdzie m.in. wprowadzili oni ogólne zasady funkcjonowania współpracy cywilno-wojskowej CIMIC ¹⁶. Rosnące znaczenie współpracy cywilno-wojskowej sprawił, iż państwa rozszerzyły swoją działalność w procesie budowania relacji pomiędzy wojskiem a lokalną społecznością. Warto w tym miejscu nadmienić, iż działania podejmowane w sferze wojskowej zaczęły cieszyć się większą aprobatą ze strony instytucji państwowych, które zaczęły wypełniać swoją powinność w koordynowaniu wszystkich elementów działalności państwa w celu zapewnienia suwerenności. Budowa niezależnego systemu obronnego państwa wiązała się z zaangażowaniem całego potencjału militarnego i ekonomicznego w celu utworzenia jednostek odpowiedzialnych za planowanie wojenne. Założenia *Civil-Military Co-operation* zostały również rozszerzone na względ operacji *Trwała Wolność* w Afganistanie ¹⁷.

Po atakach przeprowadzonych przez sunnicką organizację terrorystyczną dowodzoną przez osobę Osamy bin Ladena w 2001 roku, świat wypowiedział otwartą wojnę terroryzmowi. Warto w tym miejscu podkreślić, iż Stany Zjednoczone nie chciały angażować w operację NATO, tym samym obejmując dowództwo nad międzynarodową koalicją. Polskie Kontyngenty Wojskowe oczywiście wsparły Stany

¹⁵ Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa, *Historia Misji*, <https://cwdpdp.wp.mil.pl/pl/articles/historia-misji-3/2018-04-243-wp-w-misji-szkoleniowej-nato-w-iraku-2005-2011/> (20.04.2020).

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, *Polacy w operacji Enduring Freedom*, 2 listopad 2011, <http://skmponz.szczecin.pl/2011/11/polacy-w-operacji-%E2%80%9Eenduring-freedom%E2%80%9D/> (dostęp 05.05.2020).

Zjednoczone

potwierdzając swoje uczestnictwo 22 listopada 2001

roku¹⁸.

Po odbyciu 3-miesięcznego szkolenia, Polski Kontyngent Wojskowy złożony łącznie z ok. 100 żołnierzy służących w jednostkach GROM-u, 1 Brygady Saperów w Opolu, 10 Brygady Logistycznej w Brzegu, 4 Pułku Chemicznego i Zespołu Rozpoznania Biologicznego w dniu 16 marca 2002 roku wkroczył na terytorium Afganistanu, tym samym przejmując dowództwo nad bazą w *Camp White Eagle* w Bagram. PKW Afganistan został zaangażowany m.in. w działania związane odbudową infrastruktury strategicznej, rozminowywaniem terenów objętych działaniami wojskowymi oraz zabezpieczaniem baz i lotnisk koalicjantów. Warto podkreślić, iż służba Sił Zbrojnych RP nie wiązała się bezpośrednio z większym zagrożeniem¹⁹.

Zwycięstwo sił koalicji nad Talibami nie przyczyniło się jednocześnie do poprawy sytuacji w kraju. Rozwiązanie jednego problemu wiązało się jednocześnie z powstaniem kolejnych, które wówczas zmusiły Organizację Narodów Zjednoczonych do powołania tymczasowego rządu w Afganistanie. Rozmowy pod patronatem Niemiec były prowadzone w dniach 5-8 grudnia 2001 roku w Petersburgu. Jedynym ultimatum jakie wówczas postawiła Rada Bezpieczeństwa było wykazywanie wszelkich starań ze strony nowych instytucji w celu zaprowadzenia porządku²⁰.

Polski Kontyngent Wojskowy został również zaangażowany w prowadzoną równoległe operację *Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa* (ang. *International Security Assistance Force*, ISAF), której rozpoczęcie wiązało się z zapewnieniem wsparcia afgańskiemu rządowi w procesie stabilizacji w roku 2001. Wówczas wojska sojusznicze zostały zobowiązane do zapewnienia bezpieczeństwa na terytorium objętym operacją oraz do współtworzenia struktur instytucji publicznych i społecznych. Według litery prawa na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ z 20 grudnia 2001 roku dowodzenie nad Kontyngentem *Międzynarodowych Sił Wsparcia*

¹⁸ Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, *Polacy w operacji Enduring Freedom*, 2 listopad 2011, <http://skmponz.szczecin.pl/2011/11/polacy-w-operacji-%E2%80%9Eenduring-freedom%E2%80%9D/> (dostęp 05.05.2020).

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

w 2006 roku przypadło Polsce. Rozpoczęcie operacji przez PKW wiązało się jednocześnie z decyzją o wycofaniu polskich sił z misji *Trwała Wolność*²¹.

Na mocy postanowieniem Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego z dnia 22 listopada 2006 zaangażowanie Sił Zbrojnych RP w Afganistanie zwiększono do 1200 żołnierzy. W ramach V zmiany Polski Kontyngent Wojskowy został zwiększony do 2000 żołnierzy, a kolejno do 2500. Działania PKW w ramach realizowania operacji ISAF wynikały bezpośrednio z proklamowanej „Strategii zaangażowania Polski w Afganistanie”. Możemy wyszczególnić trzy etapy, w których wojsko polskie realizowało swoje powinności. Pierwszy etap miał charakter głównie stabilizacyjny i doradczo-szkoleniowy (I-VII zmiana). Wówczas do głównych celów PKW należało m.in. wsparcie lokalnych instytucji oraz dzielenie się doświadczeniem z zakresu bezpieczeństwa z Afgańskimi Siłami Bezpieczeństwa w prowincji Ghazni. Drugi etap realizowany był w ramach misji stabilizacyjno-szkoleniowej (VIII-XI zmiana) oraz misji szkoleniowo-stabilizacyjnej (XII zmiana). PKW zaangażowało się wówczas w działania o charakterze głównie społecznym, oprócz działań podejmowanych w celu szkoleniowym. Trzeci i ostatni etap misji ISAF wiązał się z podejmowaniem przedsięwzięć o charakterze doradczo-wspierającym (XIII-XIV zmiana). Wówczas Siły Zbrojne RP realizowały plan działań mających na celu wycofanie PKW z terytorium Ghazni oraz świadczenie porad w zakresie doradztwa operacyjnego prowadzonego przez afgańskie służby. Decyzja o wycofaniu Polskiego Kontyngentu została podjęta w 2014 roku²².

Bibliografia

Dokumenty, raporty i analizy

1. Traktat Północnoatlantycki, Dz.U. 00.87.970.
2. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. *o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa*. Dz.U. 1998 nr 162 poz. 1117.

²¹J. Matuszak: *10 lat Wojska Polskiego w Afganistanie 2002-2014*, Warszawa 2014, str. 87-88.

²²Ibidem, str. 100.

Prace zwarte

1. Kupiecki R.: *NATO w Polskiej Perspektywie 1989-2019*, Warszawa 2019.
2. Słodkowska I, M. Dołbakowska: *Partie i ich programy. Wybory 1997*, Warszawa 2004.
3. Rajchel K: *Bezpieczeństwo polityczne i militarne Polski po 1989 roku*, Rzeszów 2008.
4. Ociecek B.: *Współczesne operacje pokojowe ONZ*, Poznań 1999.
5. J. Matuszak: *10 lat Wojska Polskiego w Afganistanie 2002-2014*, Warszawa 2014.

Artykuły naukowe

1. Konias M: *W poszukiwaniu Gwarancji Bezpieczeństwa. Polska po 1989 roku*, Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego, nr. 2, Wrocław 2011.
2. Jureńczyk Ł.: *Użycie Polskiego Kontyngentu Wojskowego w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w południowo-zachodniej Azji w pierwszej dekadzie XXI wieku: od zaangażowania do wycofania*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego nr 5, Wrocław 2010.

Źródła Internetowe

1. Koziej S.: *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2009*, www.koziel.pl, Warszawa 2009.
2. Wojsko Polskie, *Misje*, <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/misje/>(20.04.2020).
3. Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa, *Historia Misji*, <https://cwdpgp.wp.mil.pl/pl/articles/historia-misji-3/2018-04-243-wp-w-misji-szkoleniowej-nato-w-iraku-2005-2011/> (20.04.2020).
4. Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, *Polacy w operacji Enduring Freedom*, 2 listopad 2011, <http://skmponz.szczecin.pl/2011/11/polacy-w-operacji-%E2%80%9Eenduring-freedom%E2%80%9D/>(dostęp 05.05.2020).

